

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. IX. De Sigambris.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

jam antea eum nomine eandem indicasse. At nullam indicavit, nisi quæ ante VIII annos ab Juliâ Agrippinâ in Ubiorum agro condita; cujus meminit libro præcedenti. Quam mirabilis igitur (Deus bone!) hæc vis, quæ igneis ab Hojo opido, ad Coloniam usque Agrippinensem, per LX amplius millia passuum detulit? Multo rectius sanè Lipsius, qui in Germaniâ ipsâ hanc fuisse Juhonum civitatem suspicatur. id quidpe conjunctio historiarum, quas de Chattorum excidio, & de Juhonum calamitate conjunctim auctor refert, satis apertè indicat: item, quòd & ipsa sociâ Romanorum fuit, quemadmodum & Mattiacorum civitas. unde liquidò colligi potest, Juhones ab unâ parte Chattis fuisse conterminos; ab alterâ Rheno & Agrippinensibus. Igni autem concipiendò apta sunt juga montium per Bergensem ducatum, Coloniae Agrippinensium opposita. At quia heic quoque olim Ubii incoluerunt, quorum agris proximi ab septemtrionibus quondam Sigambri, dein verò Tencteri; colligere hinc licet, & Juhones quondam fuisse partem Chattorum, in Ubiorum agros transgressam. Apertè hoc testatur Strabo lib. IV, dum Sigambri conterminos facit Svevos; quos Chattos esse, supra ostendi: Terminos igitur Juhonum civitati statuo, ab ortu hiberno eosdem quos Mattiacis ab occasu æstivo: ab occasu æquinoctiali Rhenum amnem, quo ab Ubiis submovebantur. ab septemtrionibus eodem limite ab Tencteris dirimebantur, quo antea Ubii ab Sigambri: ab ortu item eodem quo Ubii ab Chattis, inter opidum *Medebach* & Adranam flumen. Comprehenduntur hoc terrarum spatio nunc regiones istæ: Ducatus Bergensis dimidia ferè pars austrina; & regio, cui vulgare vocabulum *Westerwald*.

SECODUNUM, Σεγόδυνον, est locus Ptolemæo in Germaniâ. quem quamvis ad initium Abnobiurum montium posuerit, longo à dictis Juhonum finibus, versùs meridiem, intervallo; tamen ex nominis ratione opidum id nunc esse conjicio *Sigen*. hoc quidpe ad amnem situm est, cui vulgare vocabulum *Sige*; & in edito loco, quem indicat vox *dun*: quasi olim dictum fuerit *Sigedun*. quod rectè Romani suo ore fecère *Segodunum*. Eodem autem errore Ptolemæus hoc in ultimos, versùs austrum, Germaniæ finis retulit, quo & Uspios, Rheni divortio & Batavorum insulæ conterminos populos, in eandem regionem transduxit. Simileis ejus esse in eadem Germaniâ errores, haud raros, infra in *Amisîâ*, *Luppiâ*, & aliis patebit.

Pomponius Mela, lib. III, cap. III, in descriptione Germaniæ, *Montium*, inquit, altissimi *Tannus*, & *Rhetico*; nisi quorum nomina vix est eloqui ore Romano. Ex his *Tannus* qui fuerit, supra ostensum est. RHETICONEM vulgus geographorum nostri sæculi inter Alpium juga referunt, ad confinia Helvetiorum; voluntque esse eadem, quæ Rætica dicuntur Tacito ac Plinio, à Rætorum gente incolâ. at falluntur illi, meo judicio, quamvehementissimè. quidpe licet Mela Germaniam, dicto capite, & cap. IV, libri II, ad Alpeis usque proferat; tamen haud verisimile est, voluisse eum Alpium partem intimam inter altissimos Germaniæ monte numerare; quum universum Alpium tractum omnes alii scriptores Italiæ tribuerint. Ego equidem arbitror, quemadmodum *Tannum* montem in ulteriore, versùs septemtriones, nominavit Germaniâ; sic & *Rheticonem* eum longiùs ab Alpibus distitum montem intellexisse, in eâ Germaniâ, quæ Romanis maximè cognitâ; nempe inter Rhenum & Albim flumina. Heic autem facilè altitudine secundus à Tauno (ni fortè primus sit habendus) is mons, qui & ipse ad Rheni ripam in conspectu castrorum Romanorum, ex adverso Bonnæ, vulgari vocabulo nunc à verticem numero dicitur *das Sibengebirge*, quasi dicas *Septimontium*, septem castellis munitus, quorum præcipua altissimaque *Volkenberg* & *Levenberg*.

CAP. IX.

De SIGAMBRIS.

UBIIS trans Rhenum etiamdum agentibus SIGAMBROS à septemtrionibus fuisse conterminos, jam dudum è Cæsaris commentariis ostensum est. cum quo consentiens Dio lib. XXXIX, ubi de equitibus Uspetum, Tencterorumque, à Sigambriis receptis agit; ὡς ἔν, inquit, ἔπαι οἱ ἰππῆες ἐξεδίδουτο, καὶ οἱ οὐβίοι, ὁμοροί τε πρὸς Συσάμβροισι οὐκ ἔντες, καὶ Ἀξίφοροι αὐτοῖς ὄντες, ἐπεκαλέσασθαι αὐτὸν, διέβη γὰρ τὴν πρὸς αὐτὸν γέφυράσιν. id est: Itaque quum equites non dederentur, atque ipse ab Ubiis, qui Sigambriorum finitimi, iidem que hostes erant, vocaretur, Rhenum ponte factò transiit. Limitem, quo inter se separabantur, supra in Ubiis ostendi. ab occasu item Rheno amne ab Eburonibus ac Menapiis submotos fuisse, in horum finium descriptione notavi. Sed ante Uspetum Tencterorumque

- tumque in Galliam transitum, Menapios ulteriorem etiam ripam, juxta divortia Rheni tenuisse, supra in horum explicatione docui. Versus septentriones ad Oceanum usque eos extendit Strabo lib. VII: πρὸς τὴν ὠκεανῶν Σάγαμβροι· id est, *Ad Oceanum sunt Sugambri*. at ingenti errore: qui ex eodem fonte ei natus, ex quo Menapios quoque Oceano ad utramque Rheni ripam falsò adfinxit, ut supra notatum est. Menapios igitur quum ex Cæsare, malè intellecto, propinquos Oceano censeret, Menapiis verò trans flumen Sigambros conterminos ex eodem cognosceret; hos quoque ad Oceanum pertinere existimavit. Sed Usipetas, Tencterosque, ex Galliâ trans Rhenum fugienteis, intra suos finis recepisse Sigambros, jam antea ex Cæsare atque Dione cognitum est. Sigambri postquam in Galliam traducti, eisdem Tencteros Usipetasque eorum postea perpetuò tenuisse agros, mox infra docebo. hos quum Tacitus, in libro de Germaniâ, certum jam alveo Rhenum, quique terminus esse Germaniam inter Galliamque sufficiat, coluisse tradat, id est, ab extremis Ubiorum finibus ad usque Rheni divortium, & initium insulæ Batavorum: Sigambros quoque, ante eos, eò usque, nec ultrà, agros habuisse certum est. Hinc Cæsar, in comment. IV, Usipetas & Tencteros ait flumen Rhenum transisse, non longè à mari, quò Rhenus insluit; moxque in Menapiorum agros ingressos: qui & ipsi ad dicta fluminis divortia extensî fuere. quem transitum ad initium insulæ factum, supra in Menapiis & Batavis docui. Eodem transitu usum postea Drusum, auctor est Dio lib. LIV, his verbis: καὶ δὲν κελτῶν τήρας τὴν Ῥῶν Ἀγαινοῦλας, ἀνέκοψε· καὶ μὲν τὴν ἐς τὴν τῶν Οὐσιπιδῶν καὶ ἀντιπὸ τῶν Βαταβῶν νῆσον διέβη· καὶ ἐπὶ τῶν Συγαμβροῦν δακτύλων Ἰπριπαρελθῶν, συχνὰ ἐπέβησαν. id est: *Inde Germanis intentus, quando Rhenum transirent, eos repulit. atque ipse postea in Usipetarum regionem juxta insulam Batavorum, atque inde in Sigambrorum terram transgressus, magnam agri partem vastavit.* Sed Batavis trans Rhenum junctos fuisse ad Oceanum Frisios, jam Cæsaris ævo, suo loco docebitur. Sigambriis iisdem temporibus, conterminos fuisse Marfos, infra cùm ex ipso Strabone, tum ex Plinio ac Tacito demonstrabitur. Terminum igitur statuo inter utrosque, lineam à divortio Rheni ad fontem usque Bercolæ amnis. hinc aliâ lineâ, ad Luppianam amnem, quâ opidum est *Lumen*, ductâ; inde ipso amne ad fontem usque à Bructeris Sigambros distinguo. Ptolemæus, qui geographica sua condidit, quum jam dudum Sigambri in Galliam essent transducti, mirificè antiqua novis ubique ferè miscens; κατήχουσι δὲ, inquit, τῆς Γερμανίας, τὰ μὲν ἄρξιν τὴν Ῥῶν ποταμῶν δεχομένους ἀπ' ἀρκίων, οἱ τὴν Βρυκτηρίων οἱ μικροὶ, καὶ οἱ Συγαμβροὶ. id est: *Habitant autem Germaniam, à septentrionibus, ut hinc ordiar, juxta Rhenum Bructeri minores, & Sigambri.* Ab ortu solis proximos fuisse Sigambriis Chattos, liquet ex eo, quod auctor noster, in libro de Germaniâ, Tencteros Chattis facit proximos. sed certius tamen eâ de re in Dione est testimonium, lib. LIV; ubi de Druso loquitur ita: Ἄμα δὲ τῶν ἡμετέρας τὴν πόλεμον αὐτῶν ἄρμισε, καὶ τὴν τὴν Ῥῶν ἐπεβίβη, καὶ δὲν Οὐσιπίτας κατεβίβησεν· τὴν τε Λυππιαν ἔβησε, καὶ ἐς τὴν τῶν Συγαμβροῦν ἐνθαλίε, καὶ δι' αὐτῆς καὶ ἐς τὴν Χερουσιδα περὶχάρασε, μίχρη ἔβησε Ὀυσιπιδῶν. ἠδὲ καὶ τὴν τῶν Οὐσιπιδῶν, ὅτι οἱ Συγαμβροὶ δὲν Χάπτες, μόνους τῶν ποταμῶν μὴ Ἰαλίουσιν σφίσι συμμάχουσι, ἐν ὄργῃ ὄντες, πᾶσι μὲν ἐπ' αὐτῶν ἐξέστράδσαν. id est: *Initio veris rursus ad bellum profectus, Rhenum transit, Usipetas subjugavit, Luppiaque fluminis ripis ponte junctis, in Sigambros irrupit; perque eos in Cheruscorum regionem, usque ad Usurgim processit. id uti ei liceret, Sigambrorum in Chattos, qui soli finitimorum auxilia negaverant, totius gentis viribus facta expeditio effecerat.* Limes inter Chattos Sigambrosque qui fuerit, jam antea in illorum descriptione ostendi: nempe montis jugum, quod ab opido *Oldenbeke*, juxta opidum *Kleinebarg*, ad opidum *Brilon* extenditur; & hinc linea ad fontem *Adranæ* amnis ducta. Cheruscis quomodò Sigambri, sub Drusi expeditiones, fuerint contermini, suo loco docebo. Regiones nunc his Sigambrorum finibus comprehenduntur istæ: *Vestofaliæ* magna pars, inter Luppianam amnem & *Hassîæ* finis porrecta: dein *Bergensis* ducatus dimidia pars; comitatus *Marchiensis* totus; *Cliviæ* pars *Transrhenana*.
- Ceterum nomen gentis antiquæ variè in variis auctoribus, variisque auctorum exemplaribus perscriptum legitur. Apud Horatium, Svetonium, Florum, Martialem, & Claudianum leguntur *SIGAMBRI*; & sic in nonnullis Cæsaris exemplaribus. in aliis tamen Cæsaris exemplaribus sunt *SIGAMBRI*. apud Ptolemæum in descriptione Germaniæ, item apud Dionem lib. xxxix, vitiatò vocabulo leguntur *Σύγαμβροι*. pro quo rescribendum esse *Σύγαμβροι*, docet ejusdem Dionis lib. LIV; ubi haud semel sic scribuntur. Plutarcho in Cæsare, & Straboni lib. IV, & VII, sunt *Σύγαμβροι*. & Tacito annal. II, IV, & XII, *SUGAMBRI*. in epitomâ Appiani de rebus Gallicis *Συγαμβροι*. Varietas hæc ex dialectorum varietate nata esse videtur. Atque ego equidem haud dubito, quin nomen

nomen genti quaesitum sit à flumine *Sige*; quod accoluisse quondam eos, antequam, ab Ubiis pulsi, ad Rheni divortium descenderunt, credibile est. nam heic primùm ante eos coluisse Chamavos, deinde Tubanteis, infra ex Tacito demonstrabo. Hinc etiam opidum est in Sigambrorum finibus, ad Roræ Lennæque confluentis, *Sigeburg*; veteris sedis ad Sigum amnem memoriam servans; quum ad hujus quoque ripam eodem nomine opidum etiam nunc extet, ex adverso Bonnæ. Quapropter omnium rectissimè nomen eorum scribi Latine puto *SIGAMBRI*. Quum autem in primâ fluminis vocabuli syllabâ esset diphthongus *IE*, five *VE*; factum inde gentis vocabulum *Σιγαμβροί*, *Sygambri*. quod postmodum Romani fecere *Sugambri*; quemadmodum ex his, *Sylla*, *Syphax*, *inchtus*, fecerunt *Sulla*, *Suphax*, *inclutus*. Strabo porrò hoc in plenum *crastumque* *V* formavit, *Σιγαμβροί*. tandem verò *G* in confine *C* mutato, effectum est *Sicambri*, & *Σικαμβροί*. Ceterum apud Dionem, lib. *LV*, vocabulum gentis hujus planè corruptum legitur in his verbis: μετὰ τὴν δὴ ταῦτα πάλιν ἡγεμονίαν (καί τις αἰτίας, αἷς ἐλεῖσθαι, ἕπειδὴ τὰ δέκα ἐτη τὰ ὀκτώμα ἐξεληλυθῆ) αὐκὸν δὴ γεν αὐτῆς ἰστέον, καὶ ὅτι οὐδὲν κελτὸς ἐστρατεύσεται. καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῇ εἰσῆλθῃ ὑπερμείνειν. ὁ δὲ δὴ Τιβέριος πρὸς τὸν δὴ δὴ ἐν τῇ εἰσῆλθῃ. Φοβηθέντες οὖν αὐτὸς οἱ Βάρβαροι πάλιν τῶν Καταβρόων, ἐπεκρηκνύσασθαι. καὶ ἔτι τὸν ἐτυχόν τινα (ὁ δὲ Αὐγύστης οὐκ ἴσθι σφίον ἀνδ. Ἐκείνου ἀπεισίδου) ἔβ. ὑπερον. ἐπιμύσαν ἰδὲ καὶ οἱ Καταβροί πρόσθετος. Hoc est: Post hæc Augustus quum principatum deposuisset, (hoc enim præ se ferebat) exacto decennio altero in viuis iterum suscepit; & in Germanos bellum molitus, ipse domi subsiit: Tiberius autem Rhenum transit. Eorum vim metuentes barbari omnes, exceptis legatos miserunt, pacem petentes. sed neque tum eam impetraverunt, quum Augustus, nisi illis ad causam adjunctis, negaret se eam daturum; neque deinde, quum quoque legatos mississent. Mendum heic esse, in vocabulis *Καταβρόων*, & *Καταβροί*, jam alii ante me animadvertunt; restitueruntque *Κατθαυρόων*; & *Κατθαυροί*. lectoremque è Tacito quaerere iusserunt, qui isti fuerint *Cattuari*, & quâ sede. Ego equidem apud Tacitum nullos hoc nomine reperio; nisi *Chasuaros* in libro de Germaniâ: quorum exiguam fuisse prope *Chattos* civitatem, suo loco ostenditur. ex Dionis autem verbis, modò citatis, haud obscurè perspicitur, gentem eam, de quâ ipse loquitur, fuisse validam, ac ferocem, idèoque contra Romanorum vim atque potentiam obstinatam. Certè ultimâ illâ syllabâ *βρόων*, & *βροί*. satis apertè, verum gentis intrepidæ nomen produnt: quod haud falsò *Sylburgii* libri manuscripti de legationibus, quos citat *Leonclavius*, posteriore loco habent, *Σιγαμβροί* & ipsum parumper vitiatum. I pro *Y* supposito. nam *Sigambrorum* intrepidam ferociam satis expertus fuit primus Romanorum *Cæsar*, & post eum *M. Agrippa*, *Drususque* haud semel. Hactenus igitur de sede ac nomine *SIGAMBROUM*.

Locus in eorum finibus, Romanorum monumentis antiquissimus, est *CASTELLUM ALISO*, *Velleio Paterculo* lib. *II*, ac *Tacito* *annal. II*, memoratum. *Ptolemæo* in Germaniâ, vitiatò haud dubiè vocabulo est *Ἀλίσων*, & quibusdam in exemplaribus *Ἀλίσων*, pro *Ἀλίσων*; quum Latinis sit *Aliso*, *Alisonis*, & *Dioni* lib. *LIV* *Ἐλίσων*. Hoc quidam interpretati sunt opidum nunc *Iselburg* ad *Iselam* flumen, quod & ipsum *Alisonem*, five *Elisonem* *Dionis* interpretantur; cujus tamen antiquum nomen fuisse *Salam*, infra patebit. alii voluerunt esse opidum *VVesel*, ad *Luppia* Rhenique confluentem. alii denique propius ad verum situm accedentes, dixerunt esse vicum *Alsbem*, *IV* circiter milibus passuum ab opido *Paderborn*, versùs meridiem, distitum. Horum omnium fallas esse opiniones, ipsorum auctorum disertissimis testimoniis probabo. *Tacitus* igitur, dicto *annal. II*; *Cæsar* *Germanicus*, inquit, dum adiguntur naves, *Silium* legatum, cum expeditâ manu, irruptionem in *Chattos* facere jubet: ipse audito, castellum *Lupia* adpositum obsideri, sex legiones eò duxit. Neque *Silio*, ob subitos imbres, aliud actum, quam ut modicam præadam, & *Arpi*, principis *Chattorum*, conjugem *Siliamque* raperet. neque *Cæsari* copiam pugne obfessores fecere, ad famam adventus ejus dilapsi. Tumulum tamen, nuper *Varianis* legionibus structum, & veterem aram, *Druso* sitam, disjecerant. Restituit aram; honorique patris ipse cum legionibus decucurrit. tumulum iterare haut visum. & cuncta inter castellum *Alisonem* ac *Rhenum* novis limitibus aggeribusque permunita. Ad hæc *Lipsius*: Distingvendum videri, Castellum, *Alisonem*, ac *Rhenum*, pronuntiavit *Vetranus*. & rectè, ad mentem *Dionis*, lib. *LIV*. nam scribit, à *Druso* castellum exstructum ad *Lupia* & *Alisonis* confluvia, aliudque in *Chattis* ad ipsum *Rhenum*. *Velleio* tamen loci nomen *Aliso* est; & *Ptolemæo* *Ἀλίσων*, inter *Germania* urbes. Si heic cum *Vetranio* ac *Lipso* distingvimus dicta verba in tria loca; quodnam castello isti alteri dabimus nomen? aut, quodnam fuisse præter illud putamus, quod *Dio* *Drusum* ait exstruxisse ad *Luppia* & *Alisonis* confluvia? Si aliud fuit; certè nomen,

- nomen, aut saltem situm debuit, addidisse Tacitus. si idem; cur distingvimus in Tacito? nam quum duo limitibus istis sive aggeribus ponantur extrema, castellum ad Luppia Alifonisque confluentis, & Rhenus amnis; quid, tamquam tria forent diversa inter se loca, separamus castellum ab Alifonis confluenta, cui id impositum? tum verò, quos Germanicum limiteis, inter castellum Rheno adpositum, & ipsum Rhenum, egisse censemus? denique, quæ hæc fuerit apud auctorem mira atque inepta locorum transpositio, vel perturbatio; dum primò castellum ad Rhenum nominaverit; dein retrogrado ordine Alifonem; tandem verò ad priora recurrendo Rhenum? Apage sis cum tantis absurditatibus. Distingvendum heic ego omnino nego. idque rectè ad mentem Dionis juxta
- 10 ac Taciti, simulque Velleii. Dionis verba de Sigambriis hæc sunt: Νικηθέντες ἴδ' ἐκ τέτρασσι ἐβ' ὁμοίως ἐθροσίνοντο, ἀλλὰ π' ὄρωθεν ἰδί' σφαι' παρελύπεν, ἐρσὺς ἢ ἢ προσήσαν' ὡς π' τὴν Δρῦσον ἀν' πλάτ' φρονήσαντα αὐτῶν, ἐκείν', ἢ ὁ π' Λυπίας καὶ ὁ Ἐλίσων συμμίχουσαι, Φερέμον π' σφισιν Παιταχίσι, καὶ ἕτερον ἐν Χαθίσις π' ἀρ' αὐτῶ τῶ Φλω. hoc est: Ex eo namque barbari propius adire non ausi, eminus tantum hostem infestare: ita, uti Drusus vicissim, iis contemptis, castellum contra eos ad Lupia & Elifonis confluentis, aliudque in Chattis, ad ipsum Rhenum, extruxerit. Velleius dicto lib. II, de Tiberio suo: Pietas sua Casarem, pene obsitūctis hieme Alpibus, in urbem traxit, ad tutelam imperii. cum veris initio reduxit in Germaniam: in cuius mediis finibus, ad caput Lupia fluminis, hiberna princeps digrediens locaverat. Eundem hibernorum locum sive castellum disertè postea Alifonem vocat in narratione cladis Variana.
- 20 Lucii etiam Ceditii, inquit, præfecti castrorum, eorumque, qui unà circumdati Alifone, immensis Germanorum copiis obsidebantur, laudanda virtus est. qui, omnibus difficultatibus superatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hostium faciebat inextinguibiles, nec temerario consilio, nec segni providentiâ nisi, speculatiqve opportunitatem, ferro sibi ad suos peperere reditum. Scilicet clade Variana haud procul Alifone castello, apud Teutoburgensem saltum, quem mox ostendam, factâ, protinus Germani ad obsidenda hiberna, Alifone sita, perrexerunt. Ex his igitur factis perspicuum fit, apud Tacitum quoque, castellum Lupia adpositum, & à Chattis obsessum, idem esse, quod postea Alifonem ipse adpellat. hoc quidpe haut procul tumulus Varianis legionibus, ab Arminio cælis, structus fuerat. apud hoc item ara Druso, Germanici patri, posita; quum is inter Salam & Rhenum res gerendo obiisset. hoc item, &
- 30 militeis in eo præfidiarios, Germanicus obsidione hostium liberavit. denique inter hoc ac Rhenum novos limiteis aggeresque egit. Certum igitur est, distingvi non debere, quæ distingvenda videbantur Vetrano ac Lipsio. Restat nunc, uti Velleium cum Dione, quoniam paullum de sieu castelli inter se dissentire videntur, conciliemus. quorum hic ad confluentem Luppia Alifonisque extructum fuisse tradit; ille ad caput, id est, ad fontem Luppia. Conciliatio facilis est. utrumque haud falsum scripsisse puto. Ille ad caput; quia haud procul capite. est quidpe hodiè fluvius ALISO, sive aliâ dialecto ELISO, is qui, vulgari nunc vocabulo Alme, ad vicum Elfen Luppia miscetur: à cuius confluenta ipsius Luppia fons vi haud amplius millibus passuum, cum opido cognomine Lipspring, abest. Ipse autem vicus Elfen haud dubiè est Castellum Ἐλίσων, sive Aliso; quum iisdem
- 40 penè literis nomen ejus antiquum in dicto vico exstet, quod antiquis Germanis dicebatur ELISON. aliâ autem dialecto & castellum & flumen dictum fuisse ALISON, adpositum flumini alius vicus nomine Alshem apertè testatur. Ptolemæus equidem, cuncta pro suo more turbans, Alifonem Rheni ripæ adposuit, ex adverso Colonia Agrippinensis. contra verò Novesium, citerioris ripæ infra Coloniam opidum, trans Rhenum in Alifonis ferè situm transtulit. Video tamen quosdam esse, qui Ptolemæi Ἀλίσων aliud facere velint ab Velleii Tacitique Alifone, & Dionis Elifone. verum hi, quum omnia reliqua Ptolemæi per Germaniam rectis verisque sitibus locata probaverint; jure in hoc etiam Ἀλίσων subscriptionem meam merebuntur. Ceterum ALISONEM castellum Drusus in validissimarum Germaniæ gentium, Cheruscorum, Chattorum, Sigambrorum, item
- 50 Tubantum ac Marforum confinio erexit; uti, præsidio illic in hibernis relicto, metu omneis simul contineret. Defuncto postea in Germaniâ Druso, ARAM milites præfidiarii, juxta castellum, ceu duci suo posuere; apud quam supplicationes, & statis diebus festum, militumque decurfiones fierent: ut supra in Vangionibus ad Magontiacum notatum est. In iisdem hibernis Tiberius exercitum locavit; teste Velleio. Varus etiam ibidem cum exercitu egit, antequam, ab Arminio per dolum abstractus, in Teutoburgensi saltu infidiis Germanorum opprimeretur; quod infra in Cheruscis fusiis exponam.
- Λυπία, LUPPIA, est Ptolemæo opidum, in mediis ferè totius Germaniæ finibus. Id esse idem, quod nunc ad Luppia flumen, in extremis Sigambrorum finibus dicitur

Lippe, eodem cum flumine, cui adpositum, vocabulo, quis non credat? Juvat hanc sententiam, quòd in eodem, cum *Veteribus* cis Rhenum, latitudinis gradus apud Ptolemæum positum, quemadmodum hodiè *Santen & Lippe*. Ceterum quemadmodum ipsius fluminis vocabulum bifariam apud auctores scribitur, nunc unico *P*, *Lupia*, nunc geminato, *Luppia*: sic & opidum ei adpositum apud eundem Ptolemæum lib. VIII est *Λυπία*. connumeraturque ibi in tribus clarissimis Germaniæ locis; quorum reliqua duo sunt *Amiffa & Eburodunum*.

Atque hæc duo sunt loca in antiquis Sigambrorum finibus, veterum auctorum monumentis celebrata. Ceterum *LIMITES* quoque istos, atque *AGGERES*, quorum meminit auctor noster, uti commodè investigare possimus; unde & quòd Germanicus cum exercitu profectus sit, antè dispiciendum erit. *Cæsar*, inquit noster, dum adiguntur naues, *Silium* legatum cum expeditâ manu irruptionem in *Chattos* facere jubet. Ipse audito, castellum *Lupia* flumini adpositum obsideri, sex legiones eò duxit. & mox: *Cuncta inter castellum Alisonem ac Rhenum novis limitibus aggeribusque permunita*. *Silius* superioris erat exercitus legatus, auctore ipso *Tacito*, annal. lib. I. Expeditam igitur manum è IV legionibus à *Maguntiaco* per *Taunum* montem in *Chattos* usitatissimo itinere duxit. Ipse *Germanicus*, duabus legionibus à *Maguntiaco* ad *Aram Ubiorum* deductis, atque illic totidem adjunctis, porrò ad *Vetera* descendit; ubi pontem exstruxerat ante biennium, auctore eodem *Tacito*, in eodem annali. illic aliis iterum adsumtis duabus legionibus Rhenum ponte transgressus, cum VI in universum legionibus, ad *Alisonem* castellum perrexit, eodem itinere, quo ante biennium usus erat: cujus meminit auctor eodem libro. Postquam enim seditionem in castris *Veterensibus* sedaverat; ipsi milites in hostem se duci postulabant. sequitur, inquit auctor, ardorem militum *Cæsar*: junctoque ponte, transmisit duodecim millia è legionibus, sex & viginti socias cohortes, octo equitum alas, quarum eâ seditione intemerata modestia fuit. *Lati*, neque procul, *Germani* agitabant, dum justitio ob amissum *Augustum*, post discordias attinemur. At *Romanus* agmine propeo silvam *Casiam*, limitemque à *Tiberio* captum, scindit. castra in limite locat; frontem ac tergum vallo, latera concadibus munitus. inde saltus obscuros permeat: consultatque, ex duobus itineribus, breve & solitum sequatur; an impeditius. & intentatum, eoque hostibus incautum. *Dilectâ* longiore viâ, cetera accelerantur. & postea: ventumque ad *vicos Marforum*. & paullo post: quinquaginta millium spatium ferro sternis que pervasit. non sexus, non atas miserationem attulit. & mox: Excivit ea cades *Bructeros*, *Tubantes*, *Ulsipetes*: saltusque, per quos exercitui regressus, insedere. quod gnarum duci: incessitque itineri, & prælio. pars equitum & auxiliariæ cohortes ducebant: mox *Prima* legio: & mediis impedimentis, sinistram latus *Vnde* *vicesimani*, dextrum *Quintani* clausere: *Vicesima* legio terga firmavit; post ceteri sociorum. Sed hostes, donec agmen per saltus porrigeretur, immoti: dein latera & frontem modicè adsultantes, totâ vi novissimos incurvere. turbanturque densis *Germanorum* catervis leves cohortes, cum *Cæsar*, advectus ad *Vicesimanos*, voce magnâ, hoc illud tempus obliteranda seditionis, clamitabat; pergerent, properarent culpam in decus vertere. Exarsere animis; unoque impetu perruptum hostem redigunt in aperta, caduntque. simul primi agminis copia evasere silvas, castraque communivere. Quietum inde iter. fidesque recentibus; ac priorum oblitus miles in hibernis locatur. A *Veteribus* exercitum ductum, jam antea dixi. cui rei fidem maximè facit hic auctoris locus. nam *Ulsipetes* inter *Roræ* amnis confluentem & *Rheni* divortium, hujus fluminis dextram ripam coluisse jam supra patuit, & apertius mox infra patebit. *Bructeros* item, *Ulsipetibus* conterminos, & *Marfos* atque *Tubanteis*, circa *Amiffam* & *Luppiam* amneis, junctas inter se habuisse sedes, postea ostendetur. Hi igitur populi facile saltus, per quos exercitui Romano regressus erat, obsidere potuerunt. Regressus autem erat per idem iter, quo venerant; id est, per limitem à *Tiberio* actum, & silvam *Casiam*, versùs *Rhenum* & *Vetera*. Eodem itinere, à *Veteribus*, per silvam *Casiam*, & dictum limitem, atque hinc brevi illo ac solito, biennio post idem *Germanicus* ad *Luppia* adpositum castellum *Alisonem* obsidio liberandum profectus est: directissimâ scilicet, ab occasu solis ad ortum versùs, viâ, propter dextram *Luppia* ripam. *Cæsia* igitur *Silva* ea est, quæ nunc partim in *Clivienfi* ducatu, partim in *Vestofaliâ* inter opida *Vvesel* & *Coesfeld* protenditur. Eodem item itinere ante biennium *Germanicus*, in *Cheruscis* expeditionem facturus, *Cacina*, inferioris exercitus legatum, cum *XL* cohortibus *Romanis*, distrahendo hosti, per *Bructeros*, ad flumen *Amiffam* misit: eodemque postea itinere à *Teutoburgienfi* salu rediit *Cacina*. de cujus reditu sic auctor, eodem annali I: *Cacina*, qui suum militem ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, pontes longos quammaterrimè superare.

superare. Angustus is trames, vastas inter paludes, & quondam à L. Domitio aggeratus: cetera limosa, tenacia gravi ceno, aut rivis incerta erant: circum silva paulatim adclines. quas tum Arminius implevit, compendii viarum & cito agmine, onustum sarcinis armisque militem cum antevertisset. Caccina, dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret, simulque propulsaret hostem, castrametari in loco placuit; ut opus, & alii praelium inciperent. Barbari, perfringere stationes, seque inferre munitionibus nisi, lacessunt, circumgrediuntur, occurrant. miscetur operantium bellantiumque clamor; & cuncta pariter Romanis adversa: locus uligine profundâ, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus; corpora gravia loriceis; neque librare 10 ingentes ad vulnera faciendâ, quamvis procul. Nox demum inclinantis tum legiones adversa pugna exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum quidem sumtâ quiete, quantum aquarum circumurgentibus jugis oritur, vertere in subjecta. mersaque humo, & obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. Quadragesimum id stipendium Caccina parendi aut imperitandi habebat; secundarum ambiguarumque rerum sciens, coque interritus. Igitur futura volvens, non aliud repperit, quam ut hostem silvis coerceret, donec faucii, quantumque gravioris agminis, anteirent. nam medio montium & paludum porrigebatur planities, qua tenuem aciem patere- 20 tur. Deliguntur legiones, Quinta dextro lateri, Undevicesimani in levum, Primani ducendum ad agmen, Vicesimanus adversum secuturos. Nox per diversa inquires; cum barbari festis epulis, leto cantu, aut truci sonore, subjecta vallium ac resultantis saltus complerent: apud Romanos in- 20 validi ignes, interrupta voces, atque ipsi passim adjacerent vallo, oberrarent tentoriis, insomnes magis, quam pervigiles, ducemque terruit dira quiet. nam Quinctilium Varum sanguine oblitum, & paludibus emersum, cernere & audire visus est, velut vocantem; non tamen obsecutus, & manum intendentis repulisse. Captâ luce, misse in latera legiones, metu, an contumaciâ, locum deseruere; capto prope campo, humentia ultra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incurfu, statim prorupit: sed, ut hasere ceno fossisque impedimenta, turbati circum milites, incertus signorum ordo, utique tali in tempore sibi quisque properus, & lenta adversum imperia aures; irrumperere Germanos jubet, clamitans, En Varus, & eodem iterum fato victa legiones: simul hac, & cum dilectis scindit agmen, equisque maximè vulnera ingerit. illi sanguine suo 30 circa aquilas labor, que neque adversum ferri ingruentia tela, neque figi limosâ humo poterant. Caccina, dum sustentat aciem, suffosso equo delapsus circumveniebatur, ni Prima legio sese opposuisset. juvit hostium aviditas, omisa cade pradam sectantium: enisique legiones, vesperascente die, in aperta & solida. Et paulo post: Tunc contractos in principia, jussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet. unam in armis salutem; sed ea consilio temperanda: manendumque intra vallum, donec expugnandi hostes spe propius succederent. mox undique erumpendum. illâ eruptione ad Rhenum perveniri. Quod si fugerent; plures silvas, profundas magis paludes, severitiam hostium, superesse. At victoribus decus, gloriam, que domi cara, que in castris honesta, memorat. rescivit de adversis. Equos dehinc, orsus à suis, legatorum tribunorumque, nullâ ambitione, fortissimo cuique bellatori tradit: ut hi, mox pedes, in hostem invade- 40 rent. Haut minus inquires Germanus, spe, cupidine, & diversis ducum sententiis, agebat: Arminio, sinerent egredi, egressosque rursus per humida & impedita circumvenirent, svadente; atrociora Ingvionero, & leia barbaris, ut vallum armis ambirent. promptam expugnationem, plures captivos, incorruptam pradam fore. Igitur ortâ die, prouunt fossas, injiciunt crates, summa valli prensant; raro super milite, & quasi ob metum desixo. Postquam hasere munimentis, datur cohortibus signum; cornuaque ac tubæ concinere. exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobrantes, non hic silvas, nec paludes; sed equis locis equos deos. Hosti, facile excidium & paucos & semermos cogitanti, sonus tubarum, fulgor armorum, quanto inopina, tanto majora offunduntur. cadebantque, ut rebus secundis avidi, ita adversis incanti. Arminius integer, Ingvionero post grave vulnus, pugnam deseruere. vulgus trucidatum est, 50 donec ira & dies permansit. Nocte demum reverse legiones, quamvis plus vulnere eadem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, copias, cuncta in victoriâ habuere. Pervaserat interim circumventi exercitus fama, & infesto Germanorum agmine Gallias peti. ac, ni Agrippina impostum Rheno pontem solvi prohibuisset, erant, qui id flagitium formidine auderent. Hactenus Tacitus. PONTES LONGI, sive angustus iste trames, à L. Domitio vastas inter paludeis aggeratus, eodem haud dubiè situ fuit, quo nunc etiam vasta satis palus in medio opidorum Ham, Alem, & Lunighusen sternitur, longitudine x circiter millium. rivi etiam heic circum complures, ex collibus orientes: quorum quidam in Luppium, alii in Amisiam defluunt. nec silvæ desunt. Quòd autem plures, ab longis pontibus, silvas superesse Caccina 22 ait, id

ait, id *Cæsia silvæ obscurisque saltibus* convenit, per quos Germanicus meavit. ad hujus silvæ initium orientale, *magis profunda illæ erant paludes*, quarum Cæcina suos admonuit; & in quibus rursùm circumvenire Romanos svadebat Arminius. hinc denique nocte ad Rheni pontem ac Vetera rediére Romani. Ceterùm viam istam, à Veteribus ad Alifonem castellum, primus L. Domitius, imperatoris Neronis avus, instituisse videtur, quum exercitum, Augusti auspiciis, in Germanos trans Albi usque duceret; ut auctor est Tacitus, annal. iv. Is tunc per paludeis inter dicta opida *Alem & Lunighusen*, tramitem, transducendo exercitui, aggeravit. Eâdem postea viâ usus est Tiberius, C. Censorino, C. Gallo Coss., anno v m ante natum Christum; quâ expeditione Sigambros Chatosque vicit, atque in Galliam traduxit. nam etiam hibernis ad Alifonem castellum eum 10 usum, suprâ ex Velleio cognovimus. Is igitur limitem, aggeresque, haud procul Rheno, in silvâ Cæsîâ, circa opidum nunc *Schermbeke*, agere cœpit. quem postea Germanicus, quum in Marfos exercitum duceret, unâ cum silvâ scidit, atque disjecit; quò castris locandis pateret spatium. nam quòd Lipsius pro voce *scindit*, mavult legere *scandit*; id parum dextrè conjecisse eum existimo. limitem equidem poterat Germanicus cum exercitu scandere: at quomodò silvam? Malo, *scindit*, vocem utrius aptam. quidpe & silvam scidit, id est, cecidit, & limitem scidit, id est, perfodit, ac disjecit. hinc *castris in ipso limite locatis, frontem ac tergum vallo, latera concadibus munitus fuit*. Post biennium verò, quum liberato obsidione castello Alifone eâdem hac viâ ad Vetera reversurus esset, quia ipse Tiberii limitem disjecerat, pontesque Domitii vetustate rupti forcent; *cuncta 20 inter castellum, ac Rhenum, novis limitibus aggeribusque permunitur*. Lipsius autem cur super hoc Tiberii limite ambiguerit, ad *secernendos discriminandosque Germanos, an pro aggere ac viâ structus fuerit*, equidem miror. poterat certè id ex similibus Taciti locis passim notatis, facillè dispicere. quapropter etiam meliori mente mox infrâ hæc super Domitii pontibus longis notavit: *Vides autem ex his, similibusque in Tacito locis, quàm vetus in palustribus aggerunda terra mos. quod genus Pontes, Aggeres, Limites, Kaji dicuntur. qua vox postrema etiam hodiè Batavis familiaris. Tacitus historiarum 111: Sistere Tertiam legionem in ipso viâ Postumia aggere jubet; cui juncta à lato Septima Galbiana, patenti campo stetit; dein Septima Claudiana, agrestis fossâ (ita locus erat) præmunita, dextro; Octava per apertum limitem; mox Tertiadecima, densis arbutis intersepta. Hic aquilarum signorumque ordo. Latos 30 fuisse hujusmodi limiteis, cum ex præsentis auctoris nostri historiâ perspicitur, tum ex Marcellini lib. xv; ubi lacum Brigantium memorat horrore squalentium silvarum inaccessum, nisi quâ etus illa Romana virtus & sobria iter composuit latum.*

De cetero notandus heic est vulgatus à Strabone ac longè in alios quoque auctores pervagatus error super Sigambri: de quibus ille sic in lib. vii: *Δοισὶ δὲ εἰσὶν ὀλίγοι καὶ τῶν Σιγαμβρόων μίε*. Sed & *Sugambrorum exigua restat portio*. Straboni credens vel suffragans Martialis, carmine ad Domitianum sic cecinit:

Crinibus in nodum tortis venère Sicambri.

Et hunc fortè sequutus vel imitatus Claudianus, in panegyrico de quarto consulatu Honorii, ubi Stiliconis res in Germaniâ gestas narrat, sic ait:

*Ante duce nostrum flavam sparsère Sicambri
Cæsariem.*

Si verum est, quod Strabo tradit; nempe partem Sigambrorum in Germaniâ fuisse relictam: miror ego, nullam omnino eorum illic fieri apud rerum auctores mentionem, postquam ea gens à Tiberio in Galliam traducta. nam neque Tacitus, in Germanici rebus, in Sigambrorum finibus, eodem tempore, quo Strabo scripsit geographica sua, gestis, neque in reliquâ historiâ suâ, ne in libro quidem de Germaniâ, quidquam de iis memorat. contrâ verò sic scribit, annal. xii: *Præcipua Silurum pervicacia. quos accendebat vulgata imperatoris vox; Vt quondam Sugambri excisi & in Gallias trajecti forent; ita Silurum nomen penitus extinguendum*. Et cur parti eorum pepercerit Tiberius? an non in eâdem omneis pariter culpâ, in eâdem adversum Romanos pervicaciâ fuère; ob quam tandem è Germaniâ excisi, & in Galliam translati, nomine etiam penitus extincto? Omnino. Credo igitur, Strabonem Tencteros, qui in illorum remanserunt sedibus, pro parte Sigambrorum accepisse. neque enim aliâs Tencteros nomen refert. Postiores verò Romani, quia clarissimum apud eos erat Sigambrorum nomen atque solum trans Rhenum, tam Usipios quàm Tencteros, in sedeis illorum transgressos, adpellavère Sigambros.